

Research Paper

The mediating role of social skills in the relationship between the development of moral judgement and responsibility of secondary high school students in shiraz

Masoud Moazeni¹, Hojjatollah Fani^{2*}

1. Master's degree in curriculum planning

2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Curriculum Planning

Received: 2022/07/15

Accepted: 2022/12/26

PP:165-175

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jedu.2024.30599.6156](https://doi.org/10.30495/jedu.2024.30599.6156)

Keywords:

Social skills,
Development of moral judgment,
Responsibility.

Abstract

Introduction and goal: The purpose of this study was to mediate the role of social skills in the relationship between the development of moral judgment and student responsibility.

Methodology: The purpose of this research was applied and its method were correlational. The statistical population of the study included third year high school students in Shiraz. In order to determine the sample size, 150 people were selected using multi-stage cluster sampling method, which was assessed through the distribution of the California Accountability Questionnaire(1987), Matson et al.'s Social Skills Questionnaire(1983), and the Sinha and Varma Ethical Judgment Development Questionnaire(1988). The collected data were analyzed at two levels of descriptive statistics and inferential statistics. At the level of descriptive statistics, mean and standard deviation and at the level of inferential statistics, Pearson correlation coefficient and simple linear regression analysis and hierarchical regression by Baron and Kenny method(1986) were used.

Findings: Social skills can be directly predicted by moral judgments; Accountability can be predicted by moral judgments in a positive way; Responsibility can be predicted by social skills in a positive way. Social skills play a significant mediating role in the relationship between ethical judgment and responsibility. Conclusion: The resulting results indicate the fact that moral judgment is influenced by mental states; So that moral judgment is an important element in the progress and excellence of students. It is suggested that school's officials and teachers think of measures to increase this category in students to increase responsibility.

Citation: Moazeni Masoud, Fani Hojjatollah.(2024). The mediating role of social skills in the relationship between the development of moral judgement and responsibility of secondary high school students in shiraz. Journal of New Approaches in Educational Administration; 15(1):165-175

Corresponding author: Hojjatollah Fani

Address: Curriculum Planning Department, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Tel: +989176074232

Email: fani_h2013@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction:

One of the goals of education, which has long been the concern of planners, teachers, trainers, parents and even teenagers themselves, is to have a sense of responsibility. The relationship with responsibility and socialization during adolescence is formed in schools and classes. Accepting responsibility is both a sign of reaching maturity and a means of reaching maturity. One of the factors that can be related to responsibility is the development of moral judgment. On the other hand, social skills are one of the methods of increasing responsibility. It makes the learner consider himself responsible for increasing his social skills. It seems that the results of this research can help education experts and experts, teachers, managers, students, planners and education officials and other relevant people in obtaining a general vision and creating a clear picture of The effect of the development of moral components and its role in increasing the social skills and responsibility of students helped.

Goal:

The aim of the present study was the mediating role of social skills in the relationship between the development of moral judgment and responsibility among secondary school students in Shiraz.

Method:

The purpose of this research was applied and it's nature and method were correlational. The statistical population of the research included all students of the third year of the second secondary school in Shiraz. In order to select the sample, using a multi-stage cluster sampling method among the four education and training districts of Shiraz

city, the first district, and among the secondary high schools of this district, 5 high schools were randomly selected, and from each high school, one third grade and all the students of those classes were selected as samples. The data collection tool includes the California Psychological Responsibility Questionnaire (1987) which contains 42 questions. This questionnaire is used to measure characteristics such as conscientiousness, sense of commitment, hard work, seriousness, trustworthiness, behavior based on order and regulations and in accordance with the sense of responsibility.

Findings:

Moral judgments can significantly predict social skills and moral judgments can significantly predict responsibility. Also, social skills can significantly predict responsibility. Therefore, social skill plays a mediating role in the relationship between moral judgments and responsibility.

Results:

Social development is the most important aspect of every person's life and in turn leads to the improvement of intelligence and other aspects of personal development. Hence, those who have flourished in the social spheres have achieved a level of ability in social relations that they can easily adapt to life and people and become more responsible. Social responsibility is one of the most important and purposeful parts of human education, whose effects can be seen comprehensively in the lives of people and in their various intellectual, social, religious, artistic and moral dimensions.

مقاله پژوهشی

نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر شیراز

مسعود مؤذنی^۱، حجت اله فانی^{۲*}

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی

۲. استادیار گروه برنامه ریزی درسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

مقدمه و هدف: هدف از پژوهش حاضر نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری دانش آموزان بود.

روش شناسی پژوهش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان سال سوم دوره متوسطه دوم شهر شیراز بود. به منظور تعیین حجم نمونه، با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای تعداد ۱۵۰ نفر انتخاب شدند که از طریق توزیع پرسشنامه مسئولیت پذیری روانشناختی کالیفرنیا (۱۹۸۷)، پرسشنامه مهارت های اجتماعی ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) و پرسشنامه رشد قضاوت های اخلاقی سینها و وارما (۱۹۸۸) مورد سنجش قرار گرفتند. داده های گردآوری شده در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون معنی داری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون ساده خطی و رگرسیون سلسله مراتبی به شیوه بارون و کنی (۱۹۸۶) استفاده شد.

یافته ها: مهارت اجتماعی توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مستقیم قابل پیش بینی است؛ مسئولیت پذیری توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مثبت قابل پیش بینی است؛ مسئولیت پذیری توسط مهارت اجتماعی در جهت مثبت قابل پیش بینی است. مهارت اجتماعی نقش واسطه گری معنی دار در رابطه بین قضاوت های اخلاقی و مسئولیت پذیری ایفا می کند.

بحث و نتیجه گیری: نتایج حاصله گویای این واقعیت است که قضاوت اخلاقی تحت تأثیر حالات ذهنی می باشد؛ بطوری که قضاوت اخلاقی عنصر مهمی در پیشرفت و تعالی دانش آموزان می باشد. پیشنهاد می شود مسئولین و معلمان مدارس به فکر تمهیداتی برای رشد این مقوله در دانش آموزان باشند تا زمینه افزایش مسئولیت پذیری فراهم شود.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۰۵

شماره صفحات: ۱۶۵-۱۷۵

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jedu.2024.30599.6156](https://doi.org/10.30495/jedu.2024.30599.6156)

واژه های کلیدی:

مهارت های اجتماعی،
رشد قضاوت اخلاقی،
مسئولیت پذیری.

استناد: مؤذنی مسعود، فانی حجت اله (۱۴۰۳). نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر شیراز. دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. ۱۵ (۱): ۱۶۵-۱۷۵

* نویسنده مسوول: حجت اله فانی

نشانی: استادیار گروه برنامه ریزی درسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

تلفن: ۰۹۱۷۶۰۷۴۲۳۲

پست الکترونیکی: fani_h2013@yahoo.com

مقدمه

پرورش حس مسئولیت‌پذیری^۱ یکی از اهداف تعلیم و تربیت می‌باشد که از دیرباز مورد توجه برنامه‌ریزان، معلمان، مربیان، والدین و فرزندان بوده است و در حوزه آموزش و پرورش بعنوان یک اصل تربیتی بدان معناست که فرد بگونه‌ای تربیت شود که در قبال شرایط اجتماعی و محیطی، بجای پیروی از فشارهای بیرونی، از الزامات درونی تبعیت کند و آگاهانه و با اختیار عمل نماید و مسئولیت اعمال خود را عهده دار شود (Norouzi, Pourghaz & Marziyeh, 2021). و در همین راستا، مدارس و کلاسهای درس در شکل‌گیری شخصیت دانش‌آموزان و ویژگیهایی مانند مسئولیت‌پذیری و اجتماعی شدن نوجوانان نقش قابل ملاحظه‌ای ایفا می‌نمایند (Baqerpour & Doji, 2020). در واقع مسئولیت‌پذیری یک انتخاب آگاهانه و بدون اجبار در تعیین رفتار خود و چگونگی رفتار با دیگران در مناسبات اجتماعی است (Escarti, Wright, Pascual & Gutierrez, 2015). پذیرفتن مسئولیت هم نشانه رسیدن به بلوغ است و هم وسیله‌ای برای رسیدن به بلوغ، بنابراین از مهمترین جنبه‌های رشد نوجوانان و جوانان بوده و آنان در سایه پذیرش مسئولیت قادر به ارتباط با دیگران و سازگاری با اطرافیان و اجتماع خود می‌شوند (Etemadi & Jafariharandi, 2020). مسئولیت‌پذیری به معنی متعلق بودن انتخاب‌ها به خودمان و برخورد صادقانه با آزادی است. مسئولیت‌پذیری شامل ملاحظه کردن دیگران و سرزنش نکردن آنان بابت مشکلات شخصی نیز است (Hasirchaman, Shakerinia & Sadeghi, 2018). نتایج پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که رفتار غیرمسئولانه در روابط بین فردی سبب عدم انعطاف‌پذیری، ناسازگاری اجتماعی و در نهایت عدم موفقیت در زندگی خواهد شد. همچنین رفتار غیرمسئولانه موجب رفتار خودخواهانه و اغتشاش در مناسبات اجتماعی را بدنبال دارد (MacLeod, 2018; Voegtlin, 2016).

احساس مسئولیت با تاثیر پذیرفتن از عوامل متعددی در انسان ظاهر می‌شود، گسترش می‌یابد و تثبیت می‌شود. احتمالاً یکی از این عوامل، رشد قضاوت اخلاقی است (Stams & Brugman, 2006; Pasha, G. & Goodarziyan, 2006). چرا که مسئولیت‌پذیری مستلزم بررسی نقادانه اموری است که فرد با آنها مواجه می‌شود و بررسی نقادانه نیز نیازمند قدرت شناخت و تجزیه و تحلیل مسائل و در نهایت قضاوت و اتخاذ تصمیم مسئولانه در قبال آنهاست. در دوره نوجوانی مباحث مربوط به ارزش‌های اخلاقی و قضاوت‌ها بصورت جدی مطرح می‌شود و بمثابة پدیده‌ای اجتماعی نقش اساسی در شکل‌گیری، کنترل و پیش‌بینی کنش‌ها و گرایش‌های افراد جامعه دارد. (Martin-Raugh, Kell, & Motowidlo, 2016).

از دیدگاه کلبرگ یکی از جنبه‌های مهم رشد آدمی، درک ارزش‌های حاکم بر جامعه و سازگار شدن با این ارزش‌هاست. مفهومی که کودکان از درست یا نادرست دارند، همراه با افزایش سن به روش جالبی تغییر می‌کند. کودکان کم‌کم در می‌یابند که بین گفته‌های راست و ناراست و بین مفاهیمی چون قرض گرفتن و دزدی کردن تفاوت قائل شوند. بعلاوه امکانات با نارسایی‌هایی در رشد اخلاقی ممکن است در سطح استدلال اخلاقی ارائه شده از جانب فرد تاثیر بگذارد (Jafari, Rahmani & Amirimajid, 2016). در دوره نوجوانی یکی از جنبه‌های مهم شناخت اجتماعی در نوجوانان درک باورها و نیت‌های دیگران است. در این دوره بحث اخلاق و ارزش‌های اخلاقی به صورت جدی پیش از پیش مطرح می‌شود و نقش اساسی در شکل‌گیری و کنترل گرایش‌های افراد و قبول مسئولیت در جامعه پیدا می‌کند. (Yaghoobi & Abdollahi Moghadam, 2016).

شاید بتوان مدعی شد که مفهوم مسئولیت‌پذیری بیش از هر چیز در بستر تعاملات و ارتباطات اجتماعی معنا می‌یابد. عبارت دیگر بخش اعظم آنچه که مسئولیت و پذیرش آن می‌دانیم در یک زمینه و بافت اجتماعی و با احساس یا عدم احساس مسئولیت در قبال دیگر افراد جامعه ظهور و بروز می‌یابد. احتمالاً مهارت‌های اجتماعی بتواند راه را برای برقراری ارتباط سالم و مقتضی با دیگران هموار سازد و واسطه‌ای برای افزایش مسئولیت‌پذیری شود. بنابراین توسعه مهارت‌های اجتماعی نیز یکی از اهداف تعلیم و تربیت امروز تلقی می‌شود. بهبود این مهارت‌های اجتماعی در کودکان و نوجوانان بر سلامت فردی، اجتماعی و موفقیت تحصیلی آنان نیز اثرگذار است و هر یک از این موارد خود مستلزم طیف وسیعی از قبول مسئولیت و قضاوت و انتخاب و قضاوت می‌باشد. مهارت‌های اجتماعی، خود، مهارتهایی مانند مهارت ارتباطی، جرأت‌ورزی، پرورش حس همکاری، خودگردانی، درک اجتماعی و آشنایی با قوانین اجتماعی را در بر می‌گیرد (Javaheri, 2019). به همین دلیل امروزه داشتن مهارت‌های اجتماعی از ارکان اساسی زندگی اجتماعی تلقی می‌شود و فقدان آن می‌تواند باعث آسیب‌های جدی در همه‌ی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی شود (Jangi, Afroz, Sangani, Asadzadeh & Delavar, 2019). کمبود مهارت‌های اجتماعی می‌تواند باعث مشکلات و اختلالات رفتاری و منشاء تاثیر منفی بر رشد شخصیت کودک و سازگاری او با محیط باشد.

همچنین کاستی در مهارت‌های اجتماعی بیانگر پیش‌آینده‌ای بالقوه برای اختلالات روانشناختی است (Segrin, & Taylor, 2007).

بررسی های متعدد نشان داده است که عدم یا کمبود مهارت های اجتماعی در دانش آموزان، مشکلات یادگیری را تشدید کرده، مانع پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود و تاثیر منفی بر کارکرد تحصیلی و شبکه ی روابط آنان دارد (Ray & Elliott, 2006; La Greca Moradi, & Sharifidaramadi, 2015; Stone, 1990; Hyatt & Filler, 2007). بین فردی و سازگاری آنان با محیط را بدنبال دارد (Nesayan A & Asadi Gandomani, 2016). امید است که نتایج حاصل از این تحقیق گامی کوچک در راستای کمک به صاحب نظران و متخصصان تعلیم و تربیت، معلمان، مدیران، والدین و دانش آموزان، برنامه ریزان و مسئولان آموزش و پرورش و سایر افراد ذیربط در کسب بینشی کلی و بدست دادن تصویری روشن از تاثیر رشد مولفه های اخلاقی و نقش آنها در افزایش مهارت های اجتماعی و مسئولیت پذیری دانش آموزان یاری رساند.

بر اساس مبانی نظری مطرح شده، سوالهایی به ذهن متبادر می شود که پاسخگویی به آنها مستلزم انجام پژوهش یا پژوهشهای روزآمد و دقیق است. به همین دلیل و با توجه به نقش قابل ملاحظه رشد قضاوت اخلاقی بر مسئولیت پذیری (Stams & Brugman, 2006; Pasha, G. & Goodarzi, 2006) و همچنین توجه به این مطلب که داشتن مهارت های اجتماعی به عنوان یکی از ارکان اساسی زندگی اجتماعی محسوب می شود (Jangi, Afroz, Sangani, Asadzadeh & Delavar, 2019)؛ ضرورت انجام این پژوهش جهت بررسی نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری قابل توجه بوده تا یکی از عوامل مهم در این رابطه شناسایی شده و در نتیجه معنادار بودن نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری به عنوان دستاورد این پژوهش مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا بایستی سوالات زیر را مدنظر قرار داد:

- ۱) چه عواملی در بروز و ظهور مسئولیت پذیری و تقویت و گسترش آن نقش دارند؟
- ۲) رشد قضاوت اخلاقی چیست و چه ارتباطی با مسئولیت پذیری دارد؟
- ۳) آیا بین مهارت های اجتماعی و رشد قضاوت اخلاقی رابطه ی معناداری وجود دارد؟
- ۴) آیا می توان با افزایش مهارت های اجتماعی در افرادی که به مرحله ی خاصی از رشد قضاوت اخلاقی رسیده اند، میزان مسئولیت پذیری آنان را افزایش داد؟
- ۵) آیا مهارت های اجتماعی در رابطه ی بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری دانش آموزان نقش واسطه ای معناداری ایفا می کنند؟
- ۶) در صورت معنادار بودن نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی، کم و کیف این رابطه چگونه است؟

پیشینه پژوهش

در مباحث مربوط به رشد قضاوت اخلاقی، مهارت های اجتماعی و مسئولیت پذیری پژوهشهای متعددی انجام شده که به اختصار نمونه هایی از آنها مورد اشاره قرار گرفته اند. بطور کلی نتایج این پژوهشها حاکی از آن است که رشد قضاوت اخلاقی بر مهارت های اجتماعی موثرند و تاحدی باعث بروز رفتارهای مثبت از جمله بهبود روابط و عواطف دانش آموزان می شود، به دانش آموزان کمک می کند تا روابط متقابل مثبت با دیگر دانش آموزان و والدینشان داشته باشند، روابط اجتماعی موثر برقرار کنند و از رفتارهای مخاطره آمیز پرهیز کنند؛ موجب افزایش توانایی ها، فعالیت ها و بهبود رفتارهای نوجوانان و در نتیجه کاهش بزهکاری می شود؛ موجب کاهش فساد در دانش آموزان می گردد، بطوری که دانش آموزانی که در قضاوت های اخلاقی به اندازه کافی رشد دارند کمتر سراغ بزهکاری، نوشیدن مشروبات الکلی، مصرف مواد مخدر و ... می روند. (Duncan et al, 2013; Rees, 2018; Kanyazev & Slobodskoj-Plusnin, 2013).

البته علاوه بر رشد قضاوت اخلاقی، سبک های هویت نیز با مسئولیت پذیری ارتباطی معنادار دارد. بین سبک های هویت پیشرفته مهلت خواه و رشد اخلاقی با مسوولیت پذیری دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد، در جالبکه بین سبک های هویت زود هنگام و آشفته با مسوولیت پذیری دانشجویان این رابطه منفی است. همچنین از بین متغیرهای سبک های هویت پیشرفته، مهلت خواه، زود هنگام، آشفته و نیز رشد اخلاقی به عنوان متغیرهای پیش بین، همه ی متغیرها، بجز سبک هویت پیشرفته، در پیش بینی مسوولیت پذیری دانشجویان نقش معناداری ایفا می کنند. گروه دیگری از پژوهشها حاکی از آن است که مسئولیت پذیری با متغیرهای دیگری از جمله هوش اخلاقی و سرمایه اجتماعی در ارتباط است و ارتباطی مثبت و معنادار با این متغیرها دارد (Pasha et al, 2006) در عین حال نتایج پژوهشهای دیگر حاکی از وجود رابطه معنادار بین مهارت های اجتماعی و مسئولیت پذیری و سازگاری دانش آموزان است و آموزش مهارت های اجتماعی و ارتباطی احتمالاً بطور معناداری باعث افزایش سطح مسئولیت پذیری و سازگاری با مدرسه در دانش آموزان می شود. وارونو (Varono, 2019) در پژوهشهایی در مورد رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی با مسئولیت پذیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان نشان داد که بین مقیاس سوم، غیبت و تاخیر آزمودنی با معمای اخلاقی اول، بین عزت نفس در مقیاس چهارم با معمای اخلاقی سوم، بین نمره کل مقیاس چهارم با معمای اخلاقی اول، بین احساس تعلق و مسئولیت (تعهد بیرونی) و نمره کل مقیاس پنجم با معماهای اخلاقی، بین

مسئولیت تعهد درونی با معمای اخلاقی اول رابطه معناداری وجود دارد. بین رشد قضاوت اخلاقی با عملکرد تحصیلی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

پژوهشهای دیگر حاکی از آن است که آموزش مهارتهای اجتماعی در افزایش ویژگیهایی مانند مسئولیت پذیری اجتماعی، سازگاری اجتماعی و کفایت اجتماعی دانش آموزان بطور معناداری اثر بخش بوده است این آموزش ها اثربخشی بوده است و هوش اخلاقی نیز بطور مثبت و معناداری مسئولیت پذیری را پیش بینی می کند (2015; Shariat Bagheri, 2018; Rahimi et al, Hoseini et al,2020). (Ramezani & Zanganeh,2019; Khorami, 2018).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نوع پژوهش های توصیفی - همبستگی بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان سال سوم دوره متوسطه دوم شهر شیراز بود. به منظور انتخاب نمونه، با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای از میان نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، ناحیه اول و از میان دبیرستانهای دوره متوسطه ی دوم این ناحیه بطور تصادفی ۵ دبیرستان و از هر دبیرستان یک کلاس سوم متوسطه و کلیه دانش آموزان آن کلاسها به عنوان نمونه انتخاب شد.

نخستین ابزار گردآوری داده ها شامل پرسشنامه مسئولیت پذیری روانشناختی کالیفرنیا (۱۹۸۷) که شامل ۴۲ سوال است. این پرسشنامه به منظور سنجش ویژگی هایی از قبیل وظیفه شناسی، احساس تعهد، سخت کوشی، جدیت، قابلیت اعتماد، رفتار مبتنی بر نظم و مقررات و منطبق بر احساس مسئولیت مورد استفاده قرار می گیرد. گاف (Gough, 2020) پس از بررسی پژوهش های متعدد در مورد پرسشنامه روانشناختی کالیفرنیا نتیجه گرفت که دامنه ضرایب پایایی بازآزمایی و همسانی درونی هریک از میانه ۰/۵۲ تا ۰/۸۱ و میانه ضرایب اعتبار کلی آن نیز ۰/۷۰ است. ضرایب پایایی مقیاس بخش مسئولیت پذیری از طریق روش تصنیف و آلفای کرونباخ در پژوهش عسکری، عنایتی و روشنی (Asgari, Enayati & Roshani.,2011) به ترتیب ۰/۷۰ و ۰/۸۱ و در پژوهش حمیدی و قیطاسی (Hamidi & Gheitasi,2010) و ۰/۵۰ و ۰/۵۵ به دست آمد. در بررسی دیگری، پایایی این آزمون در ایران از طریق روش بازآزمایی ۰/۸۱ بوده است. ابزار دیگر پرسشنامه مهارت های اجتماعی است که توسط ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) طراحی شده است و دارای ۵۶ سوال بوده و هدف آن سنجش مهارت های اجتماعی از ابعاد مختلف (مهارت های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیر اجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن، رابطه با همسالان) است.

در پژوهش یوسفی و همکاران (Yousefi et al,2002) روایی سازی این پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت و پنج عامل بدست آمد و همچنین پایایی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه گیری آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای کرونباخ برای نمره کلی مهارت های اجتماعی ۰/۸۶ به دست آمد، و پرسشنامه رشد قضاوت های اخلاقی که این آزمون بین سالهای ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۱ به وسیله سینها و وارما ساخته شد و در سال ۱۹۹۸ نیز مورد تجدید نظر آنان قرار گرفت، در ایران توسط کرمی (Karami,2000) به فارسی برگردانده شده است و برای ارزیابی قضاوت اخلاقی دانش آموزان تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۵۰ سوال بوده و هدف آن ارزیابی قضاوت اخلاقی در افراد است. هر سوال تنها یک گزینه درست دارد.

در پژوهش مرعشی و همکاران (Marashi et al,2010) با اجرا بر روی یک نمونه ۶۰ نفری از افراد جامعه مورد بررسی، پایایی این آزمون معین شد. برای محاسبه ضریب پایایی از آلفای کرونباخ و تصنیف استفاده گردید که به ترتیب ۰/۶۱ و ۰/۶۲ به دست آمد. این ضرایب به طور نسبی رضایت بخش است. همچنین، برای تعیین روایی پرسش نامه، از دیدگاه صاحب نظران این حوزه استفاده شد. به همین منظور، پرسش نامه در اختیار چند تن از اساتید و متخصصان حوزه تعلیم و تربیت قرارگرفت که با صلاحدید آنان تعدادی از سؤالات اصلاح و در نهایت با استفاده از نظرات و پیشنهادهای آنان در ویرایش نهایی، آزمون با ۳۵ سؤال برای اجرا آماده شد.

پس از تعیین حجم نمونه، و کسب مجوزهای لازم از اداره آموزش و پرورش، و پس از هماهنگی با مدیران دبیرستانهای تعیین شده از طریق فضای مجازی پرسشنامه های مربوطه در اختیار دانش آموزان قرار گرفت و پس از ارایه رهنمون های لازم از طریق فایل صوتی و تصویری، پرسشنامه ها تکمیل، گردآوری و داده های آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و در دو سطح توصیف و استنباط بود. در سطح آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش و در سطح آمار استنباطی از آزمون معنی داری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون ساده خطی و رگرسیون سلسله مراتبی به شیوه بارون و کنی استفاده شد.

یافته های پژوهش

فرضیه اول: قضاوت های اخلاقی به طور معناداری قادر به پیش بینی مهارت اجتماعی می باشد جهت آزمودن این فرضیه از روش تحلیل رگرسیون ساده استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۱ گزارش گردیده است.

جدول ۱- نتایج تحلیل رگرسیون جهت پیش بینی مهارت اجتماعی از طریق قضاوت های اخلاقی

P	Df	F	R ²	R	P	T	β	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۱،۲۶۷	۳۲۱/۸	۰/۵۵	۰/۷۴	۰/۰۰۱	۱۷/۹	۰/۷۴	قضاوت های اخلاقی	مهارت اجتماعی

از نتایج آزمون تحلیل رگرسیون جدول ۱ ($F(۲۶۷,۱)=۳۲۱/۸$ $p < ۰/۰۱$) می توان استنباط کرد که بین متغیرهای پیش بین (قضاوت های اخلاقی) و متغیر ملاک (مهارت اجتماعی) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و با توجه به سطح معناداری بتا و مجذور ضریب همبستگی چندگانه که برابر با ۰/۵۵ است، متوجه می شویم که حدود پنج و پنج درصد واریانس مهارت اجتماعی توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مستقیم قابل پیش بینی است.

فرضیه دوم: قضاوت های اخلاقی به طور معناداری قادر به پیش بینی مسئولیت پذیری می باشد. جهت آزمودن این فرضیه از روش تحلیل رگرسیون ساده استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۲ گزارش گردیده است.

جدول ۲- نتایج تحلیل رگرسیون جهت پیش بینی مسئولیت پذیری از طریق قضاوت های اخلاقی

P	Df	F	R ²	R	P	T	β	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۱،۲۶۷	۱۳/۶۷	۰/۰۵	۰/۲۲	۰/۰۰۱	۳/۷۰	۰/۲۲	قضاوت های اخلاقی	مسئولیت پذیری

از نتایج آزمون تحلیل رگرسیون جدول ۲ ($F(۲۶۷,۱)=۱۳/۶۷$ $p < ۰/۰۱$) می توان استنباط کرد که بین متغیرهای پیش بین (قضاوت های اخلاقی) و متغیر ملاک (مسئولیت پذیری) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و با توجه به سطح معناداری بتا و مجذور ضریب همبستگی چندگانه که برابر با ۰/۰۵ است، متوجه می شویم که حدود پنج درصد واریانس مسئولیت پذیری توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مثبت قابل پیش بینی است.

فرضیه سوم: مهارت اجتماعی به طور معناداری قادر به پیش بینی مسئولیت پذیری می باشد. جهت آزمودن این فرضیه از روش تحلیل رگرسیون ساده استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۳ گزارش گردیده است.

جدول ۳- نتایج تحلیل رگرسیون جهت پیش بینی مسئولیت پذیری از طریق مهارت اجتماعی

P	Df	F	R ²	R	P	T	β	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۱،۲۶۷	۱۷/۰۵	۰/۰۶	۰/۲۴	۰/۰۰۱	۴/۱۳	۰/۲۴	مهارت اجتماعی	مسئولیت پذیری

از نتایج آزمون تحلیل رگرسیون جدول ۳ ($F(۲۶۷,۱)=۱۷/۰۵$ $p < ۰/۰۱$) می توان استنباط کرد که بین متغیرهای پیش بین (مهارت اجتماعی) و متغیر ملاک (مسئولیت پذیری) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و با توجه به سطح معناداری بتا و مجذور ضریب همبستگی چندگانه که برابر با ۰/۰۶ است، متوجه می شویم که حدود شش درصد واریانس مسئولیت پذیری توسط مهارت اجتماعی در جهت مثبت قابل پیش بینی است.

فرضیه اصلی: مهارت اجتماعی در رابطه بین قضاوت های اخلاقی و مسئولیت پذیری نقش واسطه ای ایفا می کند. جهت بررسی نقش واسطه ای مهارت اجتماعی در رابطه بین قضاوت های اخلاقی و مسئولیت پذیری از روش تحلیل رگرسیون به شیوه سلسله مراتبی و به شیوه بارون و کنی استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۴ گزارش گردیده است.

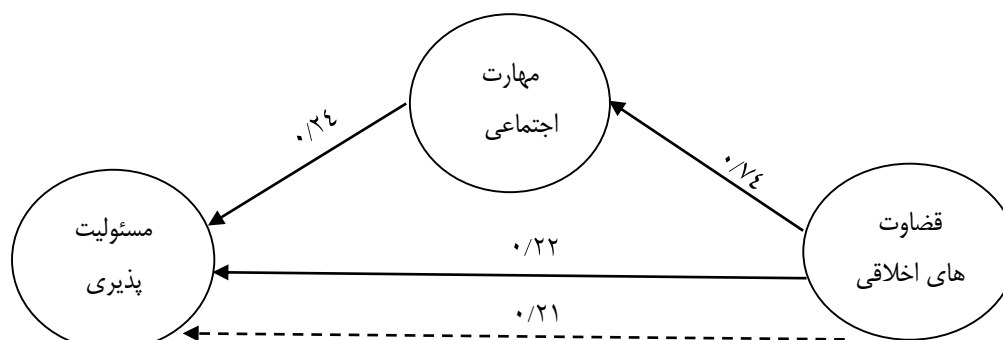
جدول ۴- نتایج تحلیل رگرسیون به روش بارون و کنی جهت تعیین نقش واسطه ای مهارت اجتماعی در رابطه بین قضاوت های

اخلاقی و مسئولیت پذیری

P	Df	F	R ²	R	P	T	β	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۱،۲۶۷	۱۳/۶۷	۰/۰۵	۰/۲۲	۰/۰۰۱	۳/۷۰	۰/۲۲۱	قضاوت های اخلاقی	مسئولیت پذیری
۰/۰۰۱	۲،۲۵۶	۹/۰۱	۰/۰۷	۰/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۹۹۰	۰/۰۹۱	قضاوت های اخلاقی	مسئولیت پذیری
					۰/۰۰۱	۲/۰۴۸	۰/۱۸۰	مهارت اجتماعی	مهارت اجتماعی

از نتایج آزمون تحلیل رگرسیون در مرحله دوم جدول ۴ ($F(۲۵۶,۲)=۹/۰۱$ $p < ۰/۰۱$) می توان استنباط کرد که بین متغیرهای پیش بین (قضاوت های اخلاقی و مهارت اجتماعی) و متغیر ملاک (مسئولیت پذیری) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و با توجه به سطح معناداری بتا و مجذور ضریب همبستگی چندگانه که برابر با ۰/۰۷ است، متوجه می شویم که حدود ۷ درصد واریانس مسئولیت پذیری توسط قضاوت های اخلاقی و مهارت اجتماعی قابل پیش بینی است.

در این مرحله مقدار ضریب تعیین از ۵ درصد در مرحله اول به ۷ درصد در مرتبه دوم می رسد به عبارتی با اضافه شدن متغیر مهارت اجتماعی به قضاوت های اخلاقی به عنوان متغیرهای پیش بین ۲ درصد به قابلیت پیش بینی متغیرهای پیش بین افزوده شده و این نشان دهنده نقش واسطه گری معنی دار مهارت اجتماعی در رابطه بین قضاوت های اخلاقی و مسئولیت پذیری می باشد. طبق جداول ۱ الی ۴ نمودار مسیر متغیرها به شرح زیر است:

نمودار شماره ۱- نمودار مسیر متغیرها

جدول ۵- اثر مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرها

اثر متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل
از روی قضاوت های اخلاقی بر روی مسئولیت پذیری	۰/۲۲	۰/۲۱	۰/۴۳
از روی مهارت اجتماعی بر روی مسئولیت پذیری	۰/۲۴	-----	۰/۲۴
از روی قضاوت های اخلاقی بر روی مهارت های اجتماعی	۰/۷۴	-----	۰/۷۴

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر نقش واسطه ای مهارت های اجتماعی در رابطه بین رشد قضاوت اخلاقی و مسئولیت پذیری دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر شیراز بود. نتایج حاصل از روش تحلیل رگرسیون ساده گویای آن است مهارت اجتماعی توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مستقیم قابل پیش بینی است. این یافته پژوهشی با نتایج حاصل از تحقیق (Kanyazev & Slobodskoj-Plusnin, 2013), (Duncan, 2013) (Rees, 2018) (Varono, 2019) در یک راستا قرار می گیرد.

در تبیین این یافته می توان اذعان کرد که افراد دارای قضاوت اخلاقی دارای تفکر مثبت، روابط میان فردی موثرتری دارند و تصمیمات آنها از کیفیت بالایی برخوردار است و در گردآوری و استفاده از اطلاعات توانایی بالایی دارند. چنین افرادی با آگاهی از ظرفیت ها و نقاط مثبت و منفی خود، سعی در رفع آنها نموده و این امر آنها را نسبت به ارتباط با دیگران مشتاق تر می نماید. رعایت اصول اخلاقی و به کارگیری صحیح مهارت های اجتماعی در حفظ سلامت جوامع نقش فوق العاده مهمی دارد و عدم رشد تکامل اخلاقی و اجتماعی افراد جامعه، باعث تولید افرادی رقابت جو و از خود بیگانه است که ذهنی مصرف کننده دارند و فقط به خود در جهت برتر شدن می اندیشند و به احتمال زیاد رفتارهای آنها به نفع و ضرری که نصیب آنها می شود، بستگی داشته و به مصالح اجتماعی نمی اندیشند.

دیگر نتایج حاصل از روش تحلیل رگرسیون ساده گویای آن است که مسئولیت پذیری توسط قضاوت های اخلاقی در جهت مثبت قابل پیش بینی است. این یافته پژوهشی با نتایج حاصل از تحقیق (Pasha et al, 2006) و (Khorami, 2018) در یک راستا قرار می گیرد. در تبیین کلی این یافته ها می توان گفت که قضاوت اخلاقی عامل اساسی در فرایند تصمیم گیری اخلاقی است و مقدم بر قصد و رفتار اخلاقی است. مطالعه ی نحوه ادراک و عوامل اثرگذار بر درک جنبه های اخلاقی موضوعات از آن جهت اهمیت دارد که شیوه پردازش مسائل اخلاقی، در نهایت تعیین کننده تصمیم و رفتار افراد در موقعیت های مختلف است؛ به عبارت دیگر، توانایی تشخیص و ارزیابی موقعیت های پیچیده اخلاقی در زمان تصمیم گیری پیش نیاز رفتار اخلاقی است. تمرین و بهبود قضاوت های اخلاقی، نگرش فرد را نسبت به مسئولیت هایی که به وی محول می شود تغییر داده و او را مسئولیت پذیر بار می آورد.

یافته ها نشان داد که مسئولیت پذیری توسط مهارت اجتماعی در جهت مثبت قابل پیش بینی است. این یافته پژوهشی با نتایج حاصل از تحقیق (Ramezani & Zanganeh, 2019) در یک راستا قرار می گیرد.

در تبیین کلی این یافته ها می توان گفت مهارت اجتماعی افراد را قادر می سازد به نحوی رفتار نمایند که دیگران وی را با کفایت تلقی نمایند. این مهارت ها توانایی های لازم جهت انجام رفتارهای هدفمند و موفقیت آمیز محسوب می گردند.

بهترین دوران برای یادگیری مهارت های اجتماعی، دوران مدرسه است. در این دوران است که فرد به توسعه تعاملات اجتماعی با معلمان و دیگران می پردازد. یک فرد بخش عمده دوران بیداری خود، از سن شش تا هجده سالگی را به عنوان دانش آموز در مدرسه می گذراند. پس از خانواده و گروه همسالان، مدرسه یکی از مهم ترین عوامل جامعه پذیری افراد است. در مدرسه است که الگوهای اجتماعی کننده متنوعی از جانب همکلاسان، مسئولان مدرسه و گروه های دانش آموزی، قدرت انتخاب و آزادی عمل بیشتری برای فرد ارائه می شود و فرد خود را بیشتر مسئول اموری که انجام می دهد می بیند. اهمیت مهارت های اجتماعی تا جایی می باشد که در صورت عدم کسب آن، فرد دچار مشکلات روانشناختی مانند احساس تنهایی، اضطراب اجتماعی، افسردگی، حرمت خود پایین، عدم موفقیت های تحصیلی و عدم مسئولیت پذیری می شود.

یافته ها گویای نقش واسطه گری معنی دار مهارت اجتماعی در رابطه بین قضاوت های اخلاقی و مسئولیت پذیری می باشد. این یافته پژوهشی با نتایج حاصل از (Rees, 2018) (Khorami, 2018) و (Ramezani & Zanganeh, 2019) در یک راستا قرار می گیرد. در توجیه این فرضیه به طور کلی می توان بیان داشت قضاوت های اخلاقی بستر و زمینه ای جهت مهارت های اجتماعی فراهم نموده و مهارت های اجتماعی نیز به نوبه خود منجر به مسئولیت پذیری افراد می شود؛ از طرفی انسان موجودی اجتماعی بوده و نیازمند برقراری روابط با دیگران می باشد، طوری که بسیاری از نیازهای متعالی و شکوفایی استعدادها و خلاقیت هایش از طریق تعامل بین فردی و ارتباط اجتماعی ارضا می شود. علاوه بر این، رشد اجتماعی مهمترین جنبه زندگی هر شخصی می باشد و به نوبه خود منجر به ارتقاء رشد هوشی و سایر جنبه های رشد شخصی می شود. از این رو، کسانی که در حوزه های اجتماعی شکوفا شده اند به سطحی از توانایی در روابط اجتماعی دست یافته اند که به راحتی می توانند با زندگی و مردم سازگارتر و مسئولیت پذیرتر شوند.

یکی از جنبه های مهم رشد انسان، فرایند اجتماعی شدن اوست. انسان به عنوان موجودی اجتماعی همواره ناگزیر است که با دیگران روابط متقابل داشته باشد. از طریق رفتار اجتماعی است که افراد شخصیت خود را می سازند و شیوه های زندگی جمعی و دانش، مهارت و الگوهای رفتاری لازم را کسب می کنند. از طرفی به نظر می رسد که برقراری و حفظ یک ارتباط سالم و مستمر نیز مستلزم داشتن مهارت های اجتماعی و ارتباطی بخصوص است که باید آن ها را مورد توجه و بررسی قرار داد. نقش و جایگاه مهارت های اجتماعی از آنجاست که دانش آموز می تواند مهارت های لازم برای برقراری ارتباط مناسب با دیگران را کسب کند، با مقررات اجتماعی (خانه، مدرسه، اجتماع و محیط کار) آشنا شود، مسئولیت های ساده را بپذیرد تا بتواند ضمن شرکت در فعالیت های اجتماعی، نیازهای خود را حتی الامکان برآورده سازد. در کنار رفع نیازهای خود، توجه به نیازهای دیگران و تقویت مسئولیت پذیری نیز یکی دیگر از اهداف مهارت های اجتماعی است. مسئولیت پذیری اجتماعی نیز از مهم ترین و هدفمندترین بخشهای تربیت آدمی است که اثرات آن را به گونه ای همه جانبه می توان در زندگی انسان ها و در ابعاد مختلف فکری، اجتماعی، مذهبی، هنری و اخلاقی آن ها مشاهده کرد.

پیشنهادهای پژوهش

به منظور کاربردی تر شدن نتایج این پژوهش می توان پیشنهادهای زیر را ارائه داد:

(۱) با توجه به رابطه مثبت و معنادار بین مسئولیت رشد قضاوت اخلاقی و دیگر متغیرهای مورد بحث، پیشنهاد می شود با مشارکت دادن نوجوانان در مواردی که مستلزم شناخت، تجزیه و تحلیل، قضاوت و انتخاب های اخلاقی باشد، زمینه ی بروز و ظهور بهینه و بهنگام این خصیصه را هر چه بیشتر فراهم سازیم. بدین منظور مدارس می توانند سازمان های مردم نهاد (سمن) حوزه جوانان که فعالیت های مختلفی را در زمینه های اجتماعی انجام می دهند، شناسایی کرده و دانش آموزان علاقمند را برای فعالیت به این سازمان ها معرفی نمایند.

(۲) با ارائه آموزشهای مناسب در راستای تقویت مهارت های اجتماعی دانش آموزان گام برداریم. از این رو برگزاری کارگاه های آموزشی توسط مشاوران و روانشناسان زبده پیشنهاد می گردد که علاوه بر سخنرانی، با ارائه نمونه های مطالعاتی واقعی و بررسی آنها با کمک دانش آموزان، باعث شناخت و تقویت مهارت های اجتماعی دانش آموزان شوند.

(۳) با توجه به نقش محوری مسئولیت پذیری لازم است که دانش آموزان در فعالیتهای مختلف با آزادی و آگاهی لازم مشارکت نمایند و با تفویض اختیار عمل و واگذاری مسئولیتهای در حد توان آنها، به شکل گیری و تثبیت حس مسئولیت پذیری در آنها کمک کنیم. در این راستا تشکیل کارگروه هایی در مدارس با اهداف مشخص برای هر سال تحصیلی تحت عنوان کارگروه اجتماعی، کارگروه تربیت بدنی، کارگروه بهداشت و کارگروه فعالیت های هنری پیشنهاد می گردد تا دانش آموزان با عضویت در این کارگروه ها بنا به علاقه شخصی، مسئولیت پذیری را تجربه کنند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر تمامی اصول اخلاق در پژوهش مورد توجه قرار گرفته است.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

References

- Asgari, P., Enayati, M., Asgari, M. Roshani, Kh. (2011). Relationship between responsibility, risk-taking and excitement with type D. Thought and behavior in clinical psychology (thought and behavior)), 5 (20), 17-24. (In Persian)
- Baqerpour, M., Doji, A.(2020). The Significant Relationship between Environmental Life and Citizenship Behavior and Mediation of Student Responsibility, Quarterly Journal of Law Enforcement Education, 8 (3), 67-85. (In Persian)
- Duncan, G., Ludwig, J., Gennetian, L., Katz, L., Kessler, R., Kling, J., Sanbonmatsu, L. (2013). Long-Term Neighborhood Effects on Low-Income Families: Evidence from Moving to Opportunity. NBER Working Papers 18772, National Bureau of Economic Research, Inc.
- Escarti, A., Wright, P. M., Pascual, C., Gutierrez, M. (2015). Tool for Assessing Responsibility- based Education (TARE) 2.0: Instrument revisions, inter-rater reliability, and correlations between observed teaching strategies and student behaviors. Universal Journal of Psychology, 3(2), 55-63.
- Etemadi F, jafari harandi R. (2020).The Effectiveness of Training Spiritual Intelligence on Responsibility among the Junior High School Female Students in Qom in School Year 2019-2020. Qaie, 5 (3) :7-32 (In Persian)
- Gough Harrison (1957) ,California Psychological Questionnaire, Consulting Psychologists press.
- Hamidi, F., Gheitasi, M. (2011) Comparison of perfectionism, procrastination and responsibility in students of teacher training centers in Ahvaz by gender. Women and Family Quarterly, 6 (18), 158-188 (In Persian)
- Hasirchaman, A., Shakerinia, I., Sadeghi, A. (2018). Relationship Between Communication Skills, Responsibility and Emotional Regulation with Mental Health at the Empelee of Melli Bank. Career and Organizational Counseling, 10(34), 23-43. (In Persian)
- Hyatt, K J., Filler, J. W. (2007) A Comparison of the Effects of Two Social Skill Training Approaches on Teacher and Child Behavior, Journal of Research in Childhood Education, 22:1, 85-96.
- Hoseini, B., Sargazi,Z.(2020)Culture,moral-social responsibility with the moral development of the university and society and recognizing the solutions of moral development . The 7th scientific research conference on the development and promotion of educational sciences and psychology in Iran, Tehran.(In persian)
- Jafari, A., Rahmani, H., Amirimajd, M. (2016). The prediction of moral judgment in talent and non-talent female students of elementary schools based on individual-family values and self- concept. Research in Cognitive and Behavioral Sciences, 6(2), 65-80. doi: 10.22108/cbs.2016.20995 (In Persian)
- Jangi, P., Afroz, G., Sangani, A., Asadzadeh, H., Delavar, A. (2019). Examining the Role of Spiritual Intelligence, Social Skills and Creativity in the Relationship between the Students' Birth Order with Academic Achievement. Educational and Scholastic studies, 8(1), 219-236. (In Persian)
- Javaheri, F. (2019). A review of the content analysis of the sixth grade elementary social studies textbook in terms of 7 social skills in the academic year 1399-1399, Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology, 2 (5), 38-31 (In Persian)
- Kanyazev, G. G., & Slobodskoj-Plusnin, J. Y. (2007). Behavioral approach system as a moderator of emotional arousal elicited by reward and punishment cues. Personality and Individual Differences, 42, 49-59.
- La Greca, A. M., Stone, W. L. (1993). Social Anxiety Scale for Children—Revised: Factor structure and concurrent validity. Journal of Clinical Child Psychology, 22(1), 17–27.
- MacLeod, J. (2018). Professional Responsibility in an Age of Alternative Entities, Alternative Finance, and Alternative Facts. Transactions: The Tennessee Journal of Business Law. 19(1), 227-259.

- Martin-Raugh, M. P., Kell, H. J., Motowidlo, S. J. (2016). Prosocial knowledge mediates effects of agreeableness and emotional intelligence on prosocial behavior. *Personality and Individual Differences*, 90, 41–49
- Moradi, R., Sharifidaramadi, P. (2015). The Effect of Multimedia Social Skills Training on Social Skills Development of Second Grade Female Deaf Students in Middle School, *Researches of Cognitive and Behavioral Science*, 4(2), 131-144. magiran.com/p1378996 (In Persian)
- Murshed Soluk, B., Taqvaee, D., and Jahangiri, M. (2018). Predicting responsibility based on moral intelligence in nurses. *National Conference on New World Achievements in Education, Psychology, Law and Socio-Cultural Studies*. (In Persian)
- Nesayan, A., Asadi Gandomani, R. (2016). Research Paper: Effectiveness of Social Skills Training on Behavioral Problems in Adolescents with Intellectual Disability. *Jrehab*, 17 (2) ,158-167 (In Persian)
- Norouzi, M., Pourghaz, A., Marziyeh, A. (2021). The Role of mediating perfectionism in relationship goal orientation with students' responsibility. *Journal of Educational Psychology Studies*, 17(40), 154-177. doi: 10.22111/jeps.2020.5841 (In Persian)
- Pasha, G., Goodarzian, M. (2006). The relationship between identity styles and moral growth with responsibility in students. *New Findings in Psychology (Social Psychology)*, 2 (8), 87-99. (In Persian)
- Rahimi, H., Madani, S., Mohammadian, A. (2015). Investigating the Relationship between Moral Intelligence and Social Capital with Students' Responsibility (Case Study: Kashan University). *Culture in Islamic University*, 5 (1 (14 consecutive)), 101-125 (In Persian)
- Ramezani, M., Zanganeh, F. (2019). The effectiveness of social skills training on social responsibility, social adjustment and social adequacy of elementary students. *Fifth International Conference on New Research Achievements in Social Sciences, Educational Sciences and Psychology*. (In Persian)
- Ray, C. E., Elliott, S. N. (2006). Social adjustment and academic achievement: A predictive model for students with diverse academic and behavior competencies. *School Psychology Review*, 35(3), 493-501.
- Rees Danial. (2018). Birth order And Participation in school sports and other Extracurricular Activities. *Economic of Education Review*, 2 (3), 273-354.
- Schulz-Hardt, S., Thurow-Kröning, B., Frey, D. (2009). Preference-based escalation: A new interpretation for the responsibility effect in escalating commitment and entrapment. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 108(2), 175-186.
- Segrin, C., Taylor, M. (2007). Positive interpersonal relationships mediate the association between social skills and psychological well-being. *Personality and individual differences*, 43(4), 637-646.
- Shariat Bagheri, M. (2018). The effect of teaching socio-communicative skills on accountability and adaptation with school in students. *Psychological Methods and Models*, 9(32), 203-220. (In Persian)
- Sinha, D., Verma, M. (1971). *Moral Judgment Test*. National Psychological Corporation, Agra, Uttar Pradesh, India. Karami, Abolfazl. (2000). (In Persian)
- Stams, G.J., Brugman, D. (2006). The Moral Judgment of Juvenile Delinquents: A Meta-Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* 34(5):697-713.
- Tayyebi Khorami, R. The relationship between the development of moral judgment with responsibility and academic performance of students in Safa Shahr city. Master's thesis, Islamic Azad University, Arsanjan branch. (In Persian)
- Voegtlin, C. (2016). What does it mean to be responsible Addressing the missing responsibility dimension in ethical leadership research. *Leadership*. 12(5), 581-608.
- Yaghoobi, A., Abdolahi Moghadam, M. (2016). Investigating the relationship between moral reasoning and moral behavior in adolescents mediated by social cognition theory. *Journal of School Psychology*, 5(2), 167-182. (In Persian)
- Yousefi, F. Khaiyer, M. (2002). Examining the reliability and validity of Matson's social skills measurement scale and comparing the performance of high school girls and boys in this scale. *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University*, 18(2), 147-158. (In Persian)